

ДИСКУРС НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОНЯТТЯ МЕДІАЦІЇ

Р. І. Сторожук, М. М. Фротвейт

Анотація. У статті висвітлено зміст поняття медіації, проаналізовано її походження від найдавніших часів до сучасного етапу розвитку міжнародних відносин. Розглянуто різноманітність підходів до трактування медіаційних практик з огляду на відсутність існування єдиного варіанту розуміння медіації. Охарактеризовано рівні медіації та особливості медіатора як суб'єкта посередницької діяльності в конфліктному врегулюванні.

Ключові слова: медіація, медіатор, конфлікт, мирне врегулювання, посередництво.

Медіаційні практики є важливим аспектом міжнародно-політичного наукового дискурсу сьогодення. Проблематика розв'язання та вирішення збройних суперечностей силовими методами потребує пильного аналізу з огляду на досвід, отриманий у ході двох світових воєн. Використання насильницьких дій щодо врегулювання конфліктів довело свою неефективність загострюючи протиріччя сторони. Тенденція, яка спостерігається у сучасному міжнародному просторі характеризується постійним збільшенням рівня конфліктності та розширенням ряду загроз міжнародній безпеці. Військова агресія Росії проти України, військові дії в Афганістані та Ємені підтверджують необхідність розгляду даного питання в контексті медіації. Проблема ефективного застосування мирних засобів щодо вирішення міжнародних конфліктів та суперечок відображає реальні тенденції сучасних політичних процесів. В межах даного питання варто зосередити увагу на процедурі медіації, яку вважають однією з найважливіших та найефективніших форм урегулювання міжнародних суперечок.

Питанням утвердження та розвитку медіації у світі присвячені роботи багатьох науковців, серед яких, зокрема Д. Давиденко [1], М. Поліщук [3], Г. Єрьоменко [4], відомий медіатор Хосе Паскаль да Рош [5] та ін.

Конфлікт є невід'ємним елементом функціонування будь-якого суспільства. Найчастіше їх вирішення відбувалося і досі відбувається за допомогою застосування сили. Однак такі процеси несуть за собою вагомий деструктивні складові, а саме втрату людських, економічних, природних ресурсів. Тому, заміною насильницьким методам розв'язання конфліктів є медіація, яка включає в себе допомогу третьої сторони, яка використовує свій авторитетом та надану їй довіру, дотримується принципу нейтральності та враховує інтереси учасників конфлікту сприяючи його вирішенню.

Залучення посередників для вирішення суперечок відомо з давніх часів. Дослідники відзначають такого роду випадки ще в часи Вавилону. У Стародавній Греції існувала суспільно-правова інституція – проксенія (походить від слова «гостинність»), яка представляла собою звернення до посередника з метою ведення переговорів, налагодження та підтримання взаємодії між окремими громадянами, сім'ями, родами, племенами і навіть полісами. Такого посередника називали *proxenetas*. Його завданнями були піклування про інтереси обох сторін і всіляке сприяння їх здійсненню [1]. Згодом, інститут проксенії перейняли і інші країни стародавнього світу, і таким чином, він увійшов в практику міжнародних відносин.

Зовсім іншої думки щодо моменту виникнення медіації має італійський дослідник Доктор Джованні Маттеучі, який стверджує, що розвиток такого явища пов'язаний з конфуціанством. На його думку, воно могло виникнути на Сході.

Прослідковуючи історичний розвиток медіації деякі дослідники вказують на Біблію, адже у Євангелії від Матвія (18; 16–17) Ісус, у разі неможливості вирішити суперечку особисто між сторонами конфлікту, закликає попросити допомогу у інших осіб. Доречно зазначити, що у єврейській культурі рабини тисячоліттями виступали у ролі посередників при вирішенні суперечок.

Вивчаючи історію України дослідники також відзначають традиції позасудового врегулювання спорів. Зокрема, у Запорізькій Січі важливі збори, військові ради, відбувались у вигляді кола. Обговорення питань тривало доти, поки товариство не приходило до консенсусу, прийнятного для всіх її членів.

У стародавній Русі за допомогою посередників робилися спроби закінчити миром князівські сварки, міжусобиці. У цих випадках посередниками часто виступали представники духовенства. Досить активно медіація застосовувалася при вирішенні міжнародних суперечок. Називалося це по-різному: «посередництво», «клопотання», «пропозиція добрих послуг».

Слід зазначити, що медіація в доіндустріальних суспільствах характеризується винятковою роллю посередника, який є представником більш високого суспільного класу, як наслідок вибір медіатора зумовлюється його рівнем впливу, походженням, соціальним становищем тощо.

Сучасна медіація істотно відрізняється від традиційної медіації, хоча звісно і не позбавлена колишній своїх рис.

Вперше на міжнародному рівні медіація як інститут вирішення міжнародних спорів між державами була закріплена у Паризькій Декларації 1856 року, в якій була визначена можливість врегулювання морських суперечок між державами-учасниками. шляхом медіації. Пізніше, на Другій Гаазькій конференції 1907 року, нейтральним державам було надане право діяти в якості медіаторів, а згодом дане право було підтверджено і Пактом Ліги Націй 1920 року.

Сьогодні Статут ООН віддає медіації, як мирному засобу вирішення спорів, пріоритетність. Статтею 33 Статуту ООН передбачено, що «сторони, які беруть участь в будь-якій суперечці, продовження якого могло б загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки, повинні перш за все намагатися вирішити суперечку шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів або угод або іншими мирними засобами за своїм вибором» [2].

Сучасні науковці не однастайні у визначенні концепту «медіації». На думку М. Поліщук «медіацією є альтернативний спосіб вирішення спору, за умовами якого сторони на добровільних засадах беруть участь у переговорах і, за допомогою незалежної та кваліфікованої третьої сторони (медіатора), намагаються досягнути консенсусу та вирішити власний спір з урахуванням інтересів кожної з них» [3].

Г. В. Єрьоменко визначає медіацію як процес переговорів щодо вирішення спірного питання, до якого залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), що проводить цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін з приводу суті спору й активно допомагає їм зрозуміти власні інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнило б їх [4].

Якщо розглядати медіацію у більш вузькому значенні, то політичну медіацію визначають як процес врегулювання конфлікту, де уповноважена третя сторона допомагає сторонам переговорів припинити насильницький конфлікт та підтримує їх у процесі з'ясування першопричин конфлікту [5]. А. Шмелев дає наступне визначення політичній медіації: альтернативний спосіб вирішення конфліктів за участю посередника між спеціальними (специфічними) акторами – суб'єктами політичного процесу; один з видів галузевої медіації [6]. Також політичну медіацію визначають як втручання більш-менш нейтральної третьої особи в ситуацію політичного конфлікту, з метою досягнення рішення чи деескалації прийнятної основним опонентам конфлікту [7, с. 354].

Слід відзначити, що політична медіація відбувається на декількох рівнях, так званих треках або рівнях дипломатії. Виділяють так звані чотири рівні: 1- медіація між найвищими посадовими особами країни, 1,5 – медіація між уповноваженими найвищими посадовими особами суб'єктами, 2 – медіація між окремими групами; 3 – медіація в громадах [8].

Медіатор спонукає до конструктивного обговорення спірних питань та сприяє згоді між сторонами конфлікту, перш за все, через впровадження спеціальних процедурних

правил, формування порядку денного переговорів, впливу на атмосферу, в якій відбуваються переговори. Медіація є творчим процесом. Велику роль тут відіграють інтуїція, досвід, особистість посередника, що мають допомогти йому обрати тактику дій, яка буде адекватною: специфіці конфлікту; стилям поведінки в конфлікті й на переговорах сторін конфлікту; цілям посередництва [9, с. 145].

Медіатор разом зі своєю командою являють собою так званий буфер у відносинах між конфліктуючими сторонами, вони спонукають сторони до комунікації та вироблення взаємоприйнятних рішень, виконання проміжних домовленостей. Медіація конфліктів є спеціалізованою діяльністю, тому медіатор має володіти певним набором навичок для її проведення, бути тактовним та беземоційним, а також повинен керуватися принципом «не нашкодь».

Медіаторами можуть виступати:

- держави (США, РФ тощо). Найчастіше участь тієї чи іншої держави в ролі медіатора залежить від політичного або економічного становища такої держави, які обумовлюють можливість впливу на конфліктуючі країни;

- авторитетні особи (президенти країн, Генеральний Секретар ООН тощо);
- міжнародні організації (ООН, ОБСЄ тощо);
- організації громадянського суспільства, спеціально створені групи.

Діяльність посередника можлива не у всіх суперечках. Існує таке поняття як медіабельність конфлікту. Це означає, що за певними критеріями медіатор визначає, чи можливе застосування медіації у конкретному випадку. Основними критеріями є: відкритість сторін для переговорів, погодження сторонами конфлікту особи медіатора, довіра до медіатора, сприятливі передумови у внутрішньодержавному та зовнішньому середовищах.

Таким чином, на сьогоднішній момент не має чіткого визначення поняття медіація, проте загальноприйнятим можна вважати наступне: «медіація – процедура врегулювання конфлікту за допомогою нейтральної третьої сторони, яка допомагає конфліктуючим сторонам будувати комунікацію задля досягнення вирішення спору». Медіація як переговорний процес за участю третьої сторони існує вже не одне тисячоліття і не зникає, а навпаки видозмінюється та все більше поширюється та закріплюється. Одним з підвидів загальної медіації є політична медіацію, яка в свою чергу відбувається на декількох рівнях, а її медіаторами можуть виступати держави, міжнародні організації, громадські організації, окремі особи.

Аннотация. В статье освещено содержание понятия медиация, проанализировано ее происхождения от древнейших времен до современного этапа развития международных отношений. Рассмотрено разнообразие подходов к трактовке медиационных практик ввиду отсутствия существования единого варианта понимания медиации. Охарактеризованы уровни медиации и особенности медиатора как субъекта посреднической деятельности в конфликтном урегулировании.

Ключевые слова: медиация, медиатор, конфликт, мирное урегулирование, посредничество.

Abstract. The article highlights the content of the concept of mediation, analyzes its origin from ancient times to the modern stage of development of international relations. The diversity of approaches to the interpretation of mediation practices is considered due to the absence of a single option for understanding mediation. The levels of mediation and the characteristics of a mediator as a subject of mediation in conflict settlement are characterized.

Key words: mediation, mediator, conflict, peaceful settlement, mediation.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Давыденко Д. Л. Примирительные процедуры и арбитраж в Древней Греции. *Третейский суд*. 2010. № 5. С. 23–26.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй: від 26 червня 1946 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
3. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право*. 2014. № 65. С. 134–139.
4. Єрьоменко Г. Медіація як спосіб вирішення суперечок. URL: https://www.training.com.ua/live/interview/Mediatsiya_yak_sposib_virishennya_superechok

5. Da Rocha, Jose Pascal. Political mediation in modern conflict resolution : emerging research and opportunities. Information Science Reference Hershey PA. 2018. URL: https://books.google.com.ua/books?printsec=frontcover&vid=ISBN1522551190&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
6. Шмелев А. Н. Политическая медиация как способ разрешения международных и внутригосударственных конфликтов. *Вестник восстановительной юстиции*. 2013. № 10. С. 24–30.
7. Mars P. Ethnic Politics, Mediation, and Conflict Resolution: The Guyana Experience / P. Mars. *Journal of Peace Research*. 2001. № 38(3). P. 353–372.
8. Рейтман К. К трансформации конфликта: обзор современных теорий урегулирования конфликтов. URL: <https://berghof-foundation.org/library/assessing-the-state-of-the-art-in-conflict-transformation-ru>
9. Ключев К. Г. Сучасні технології розв'язання політичних конфліктів: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02/ Костянтин Георгійович Ключев. О., 2016. 210 с.
10. Кірдан О. Кірдан О. Поняття «медіація» та підходи до його трактування у сучасному науковому дискурсі. *Педагогічний часопис Волині*. 2019. № 2. С. 12–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2019_2_4

УДК 94[(477)+(438)]:327.5-025.26

ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ, ЯК ОДНА З ПІДВАЛИН УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

О. В. Хасцька, М. І. Прихненко

Анотація: робота присвячена розгляду відносин України та Республіки Польща під призмою ідеї євроінтеграції України. В цьому контексті проаналізовано позитивні внески Польщі на шляху української євроінтеграції. В процесі дослідження було використані наступні методи та підходи : проблемно-історичний підхід, методи індукції та дедукції, та системний підхід який дозволяє розглянути явище в якості цілісного елементу. Авторкою було зроблено висновок про те що досліджувані нами держави, збудували настільки міцне підґрунтя успішних двосторонніх відносин, що розвалити його за рахунок, короточасних «фонових» проблем, не вдасться.

Ключові слова: Євроінтеграція, Польща, Україна, співпраця, відносини.

В роки Другої Світової Війни польський народ встав на захист своєї Батьківщини від німецьких загарбників, і пліч-о-пліч з ними стояли представники українського народу.

Нині ж Польща та Україна важливі навзаєм одне для одного, як і минулі 30 років. Існує потреба солідарної й ефективної політики протидії загрозам, пов'язаним з гібридною війною, яку провадить Росія. Необхідна активна політика щодо суспільств з метою запобігання ескалації націоналістичних конфліктів. Врешті, виникає потреба переглянути двосторонні відносини України та Польщі, задля того, щоб кордон між нашими країнами став «відкритими воротами» до ЄС, а не «кам'яним муром», який визначає лінію поділу на дві Європи. Відповідно до цього метою написання роботи є дослідження впливу Польської Республіки на процес європейської інтеграції України

У 1991 році Україна з'явилась на політичній карті Європи як незалежна держава. Польща була першою країною, яка визнала цей факт. Стабільна, демократична та суверенна Україна, безумовно, має особливе значення серед польських інтересів. Це твердження розділяють Наталія Онищенко, Олег Захарченко та Марія Захарченко, у своїй праці «Сучасні механізми функціонування українсько-польських відносин», що спонукає читача до думки про те, що вступ Польщі до Європейського Союзу створив для України нову реальність, в якій серед його членів уперше з'явилась країна, яка лобіює український курс на членство в ЄС [1].

Республіка Польща працювала над багатовимірною політикою підтримки європейських прагнень України, сприяючи її інтеграції з Європейським Союзом у майбутньому.

Активна підтримка Польщею європейських прагнень України була найбільш помітною під час так званої Помаранчевої революції. Одною з міжнародних інституцій,